

KİTABIYAT

BOOK REVIEW

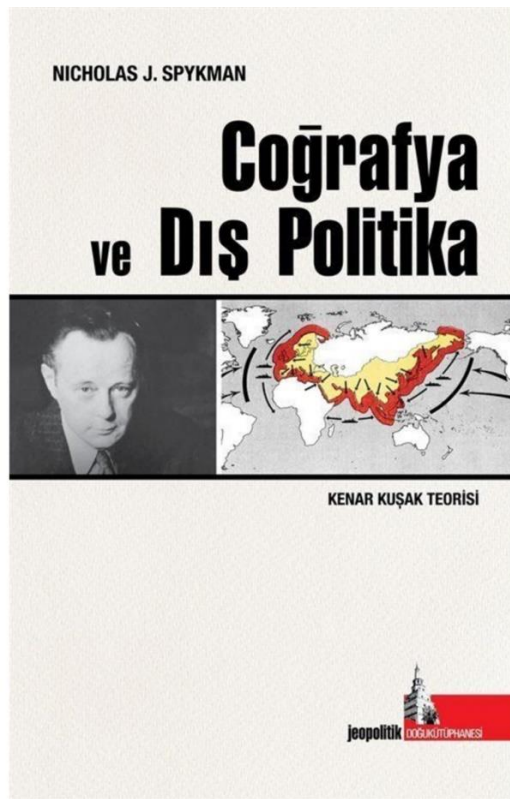
Nicholas J. Spykman, Coğrafya ve Dış Politika - Kenar Kuşak Teorisi, Çeviren: Alperen Kürşad Zengin, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2020, 282 Sayfa, ISBN: 9786052127599

Esra ÜÇTEPE*

Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Kastamonu, Türkiye.

Geliş Tarihi/Received Date: 01.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted Date: 10.06.2021

Please cite this paper as follows/Atf için:

Üçtepe, E. (2021). Kitabiyat: Nicholas J. Spykman, Coğrafya ve Dış Politika - Kenar Kuşak Teorisi, Çeviren: Alperen Kürşad Zengin, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2020, 282 Sayfa, ISBN: 9786052127599. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 251-254.

* Sorumlu yazar/Corresponding author
E-mail: esrauctepe98@gmail.com

Devletlerin kendi sınırları dâhilinde uluslararası sistemdeki politik davranışları güvenlik gereksiniminin anlaşılması ile geleceğe yönelik tahminlerde bulunma ihtiyacının coğrafi unsurlar aracılığıyla açıklanmaya çalışılması Jeopolitik dediğimiz kavramı ortaya çıkarmıştır. 20. Yüzyılın ilk yarısında bilimsel anlamda temelleri atılan ve araştırma ilkeleri belirlenen bu kavram günümüze kadar varlığını ve etkisini sürdürerek devletlerarası ilişkilerde önemli yer edinmeye devam etmektedir. Jeopolitik, güç mücadelesini ve uluslararası sistemi etkileyen bir bilim dalı olmakla birlikte devletlerin stratejik alanlar üzerine denetim kurması ve genişlemesi için gerekli olan coğrafi nedenler üzerine odaklanmıştır. Dış politika ve güvenlik gibi alanlarda coğrafyanın da etkisiyle farklı jeopolitik teoriler ortaya çıkmıştır. Bu anlamda Rudolf Kjellen, Halford Mackinder, Alfred Mahan, Karl Haushofer, Friedrich Ratzel gibi önemli teorisyenler arasında anılan Nicholas J. Spykman, ABD merkezli jeopolitik çerçevede bir dünya düzeni oluşturmak için “Kenar Kuşak”¹ teorisini kurmuştur.

Spykman, Delft Teknik Üniversitesi ve Kahire Üniversitesinde eğitim aldıktan sonra 1913-1920 yılları arasında gazetecilik yapmış ve ABD dış politikasının önemli isimlerinden olan Spykman 1928’de profesör olmuştur. 1935 yılında ise Yale Üniversitesinde Uluslararası Araştırmalar Enstitüsünün (International Research Institute) ilk yöneticisi olmuştur. 1943 yılında vefat etmesinin ardından bazı önemli makalelerinin, haritalarının, not ve yazışmalarının bir araya getirilmesiyle oluşturulan Coğrafya ve Dış Politika adlı eser, coğrafyanın dış politikada ki belirleyiciliğini bilimsel açıdan ele alarak haritalama yöntemiyle dış politika ve coğrafya alanında ki çalışmalar için oldukça etkili ve ilham verici bir kaynak niteliği taşımaktadır. ABD merkezli bakış açısı ile devletlerin dış politika ve güvenlik stratejileri incelenmiş, Sovyetler Birliğine yönelik gerçekleştirilen çevreleme politikası ele alınmış ve Kenar Kuşak teorisi bağlamında özellikle Mackinder’in “Kalpgah”² teorisi ile birlikte diğer teorisyenlerinde yaklaşımlarını eleştiriye tabii tutarak Mackinder’in Kalpgah teorisine karşı “Kenar Kuşak (rimland) ” teorisini bu kitapta ortaya koymuştur.

Eser ayrıntılı şekilde incelendiğinde; asıl amacın Jeopolitik kavramının dış politika, coğrafya ve güvenlik kavramlarından yola çıkarak kapsamlı bir analiz yapmak olduğu anlaşılmaktadır. Bu amaca yönelik kitap, Spykman’ın Dünyası (Francis Sempa), Barışın Coğrafyası, Coğrafya ve Dış Politika 1, Coğrafya ve Dış Politika 2, Dış Politikada Coğrafi Unsurlar 1, Dış Politikada Coğrafi Unsurlar 2, Sınırlar Güvenlik ve Uluslararası Kurumlar, Asya’daki Milliyetçiliğin Arka Planı olmak üzere 8 bölümden oluşmaktadır.

Kitabın ilk bölümünde oldukça güzel değerlendirmelerin yer aldığı Spyman’ın Dünyası başlığı altında Francis P. Sempa ve Frederick S. Dunnee’nin Spykman ile ilgili düşünce ve görüşlerine yer verilmiş, coğrafyanın dış politika ile ilişkisi üzerine yazdığı makalelerin detaylı tahlili yapılmıştır. Makalelerinden edinilen bilgiler paylaşarak Spykman sözleri ile de bu bilgiler desteklenmiştir. İki dünya savaşı arasında Spykman,

¹ Nicholas J. Spykman Kenar Kuşak teorisi, dünyayeski ve yeni dünya olarak iki kısma ayırmakta ve rimland bölgesi eski dünyada yer almaktadır. Spykman, ABD’nin yeni dünya üzerinde ki mutlak hegemonyasına değinmektedir. Ancak eski dünyayı yeni dünyaya göre nüfus ve doğal kaynaklar bakımından üstün olarak görmektedir.

² İngiliz Coğrafyacı Mackinder’in 1900’lü yılların başında ortaya attığı Kalpgâh (heartland) teorisi; “Kim Avrasya’ya (kalpgâh) hükmederse dünyaya hükmeder.” görüşünü savunuyordu. Mackinder’e göre; Almanya ve Rusya arasında mutlaka bir tampon devlet ya da devletler oluşturulmalıydı.

Mahan ve Mackinder'in dile getirdiği fikir ve teorilerin öneminin teyit edilmesi ile birlikte jeopolitik kavramı üzerine tahlillerin daha da arttığı ifade edilerek bu kavram üzerine hazırlanan eserlere de yer verilmiştir. Spykman'ın önen attığı Trans Atlantik ve Trans Pasifik bölgelerinde ki güç değerlendirmesi ele alınarak kitabın ikinci bölümü olan Barışın Coğrafyası hakkında da ön bilgilere yer verilmiştir.

Barışın Coğrafyası adlı ikinci bölümde ise, İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyanın jeopolitik yapısına odaklanılmıştır. Amerika merkezli bir coğrafi bakış açısıyla Amerikan jeopolitiğinin unsurlarını belirleyen Spykman, Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyada ki konumunu görselleştirmiş ve bu bağlamda 51 haritayı okuyucuya sunmuştur. Bu bölümde ki en can alıcı kısım ise Spykman'ın, Housfer yaklaşımlarına ve Mackinder'in teorisine yönelik tahlil ve tenkididir. Spykman, Kenar Kuşak Teorisi (rimland) çerçevesinde Housfer'in yaklaşımlarını bilimsellikten uzak olarak tanımlarken Mackinder'in, Avrasya'nın kuzey merkez çekirdeği olarak tanımladığı "Kalpgah" teorisini hatalı ve süresini doldurmuş bir yaklaşım olarak eleştirmiştir. Bu bağlamda Mackinder'in, "Kim Doğu Avrupa'ya hükmederse Kalpgah'a hâkim olur, kim Kalpgah'a hâkim olursa dünya adasına hükmeder, kim dünya adasına hükmederse dünyaya hâkim olur." Sözü yanlış olduğu anlaşılır. Eski dünyanın güç politikaları için eğer bir slogan kullanılacaksa, bu slogan şöyle olmalıdır; "Rimland'a hükmeden Avrasya'ya hâkim olur ve Avrasya'ya hükmeden dünyanın kaderini kontrol eder." ³ Sözleriyle Spykman, Mackinder'in teorisine eleştirisini dile getirir.

Eserde üç ve dördüncü bölüm olan Coğrafya ve Dış Politika 1, Coğrafya ve Dış Politika 2 kısmında; Coğrafyanın dış politikayı etkileyen önemli bir unsur olması sebebiyle dış politikaya dayattığı şartlar ele alınmıştır. Devlet açısından en ideal coğrafya şekli tanımlanırken bazı devletlerinde coğrafi yapıları, topoğrafyası yorumlanmıştır. Coğrafi konum unsuruna değinilerek bu unsurun güç merkezlerinin değişmesine, teknolojik gelişmelere, ulaşım ve haberleşme yollarında ki değişmelere bağlı olarak konunun önemi örneklerle de desteklenerek detaylandırılmaya çalışılmıştır. Topoğrafya ve iklimin bir ülkenin diğer ülkelerle olan ilişkilerinin yönünü ve temel noktalarını belirleğinde ki öneme vurgu yaparak konuya ilişkin verilen örneklerle bu unsurlar üzerinde okuyucuyu düşündürmüştür.

Dış Politikada Coğrafi Unsurlar 1, Dış Politikada Coğrafi Unsurlar 2 olan 5. ve 6. bölümde ise coğrafi hedef olarak adlandırılabilir dış politikada stratejik öneme sahip etkenlerin üzerinde durulmuş, devletlerin tarih boyunca genişleme eğilimi göstermeleri sebebiyle bu konuyu derinlemesine incelemek için genişleme/yayıma başlığı altında bazı detaylara yer verilmiştir. Devletlerin coğrafi bir arzusu ve hedefi olan genişlemenin uluslararası ilişkiler üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Devletin genişleme üzerine politikasına yönelik ideal bir sınır hattı tanımı yapılmış, sınırların savunma ve taarruz amaçlarına yönelik politikalarından bahsedilmiştir. Dış Politikada Coğrafi Unsurlar bölümü 2'de ise birinci bölümün devamı niteliğinde ilk bölümle ilişkili olarak konunun detaylarına inilmiştir. Nehir eksenli genişleme türleri anlatılarak Mısır, Bolivya, Paraguay, Kolombiya, Almanya, Hollanda gibi önemli ülkelerden verilen örneklerle de konu desteklenmiştir.

³ Nicholas J. Spykman, Coğrafya ve Dış Politika, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2020, s.95

Kitabın son bölümlerine geldiğimizde; Sınırlar, Güvenlik ve Uluslararası Kurumlar bölümünde Spykman'ın 2. Dünya savaşı sonucu ile ilgili tahminleri ve kurulacak “Yeni Dünya Düzeni “ hakkında bazı çıkarımları yer almakla birlikte bölgesel savunma ve sınır hattı savunmasıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Devletlerin güvenlik anlayışı gereği Milletler Cemiyeti'nden beklenen işlevin yerine gelmemesi sebebiyle güç dengesizliğini nötralize edebilecek, saldırganlığa karşı caydırıcı olabilecek ve hızlı adımlar atabilecek ortak bir güvenlik konseptinin detaylarına yer verilmiştir. Aynı zamanda devletlerin güç tahlilini yapabilmek için coğrafyadan da yararlanılarak güç potansiyeli analizi yapılmıştır.

Asya'daki Milliyetçiliğin Arka Planı olan kitabın son bölümünde ise; dergi ve kitaplarda yer alan Asya'da ki milliyetçilik hakkında yazılan yazılar değerlendirilmiş, Asya'da ki başkaldırının önemine dikkat çekilerek bu konu hakkında karşılaştırmalı tarih metodolojisi uygulanmış ve karşılaştırmalı analizde Hindistan ve Java ele alınmıştır. Bölgede ki milliyetçi hareketlerin karakteristik özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi için Güneydoğu Asya'da meydana gelen kültürel değişime yönelik sosyal ve siyasal anlamda Spykman tarafından yorumlar yapılmıştır. Bölümün sonuna doğru ise emperyalizm keskin bir gözle değerlendirilirken milliyetçilik ve emperyalizmin genel problemlerine ışık tutulmuştur.

Eserde ki başlıkların kitap içeriğine oldukça uygun olması ile birlikte her bölüm başlığının detaylandırılıp alt başlıklara ayrılması ve bu başlıklar altında ele alınan konuların ayrıntılarıyla incelenmesi kitabın akışını daha anlaşılır kılmıştır. Çalışma da coğrafya, güvenlik ve dış politika ilişkisi derinlemesine incelenmiş, jeopolitik açıdan yorumlar haritalar ile desteklenmiştir. İçerdiği eleştiriler sayesinde okurken düşündürmüş ve okuyucuya teorik yaklaşımlar sunmuştur. Savunulan ve eleştirilen teoriler ise görselleştirme yöntemine dayanarak; “ Mackinder'e göre Dünya”, “Rimland'ın İç Çatışma Alanları”, “Kalpgah Rimland'a Karşı” gibi haritalar aracılığıyla da ele alınan yaklaşımlar anlamlı ve kalıcı hale getirilmiştir. Temel alınan Kenar Kuşak teorisi ile coğrafyanın dış politika üzerindeki etkisi net bir şekilde ortaya konmuş ve eser amacına ulaştırılmıştır. Genel olarak anlatımının açık ve anlaşılır olmasının yanında belirli bölümlerde coğrafi terimlere sıkça yer verilmesi bu alanda bilgili olmayan taraf için eserin anlaşılabilirliğini güç kılmıştır. Diğer taraftan dipnot kullanımının az olması eserde önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Eser, bazı terimsel açıklamalar ve bu çerçevede bilgi veren dipnotlarla daha da zenginleştirilebilirdi.

Coğrafya ve Dış Politika adlı bu eser coğrafyanın dış politika ile ilişkisine dair eserlerin az olması ve Spykman'ın jeopolitik ekolünün öncüsü olması sebebi ile alanında oldukça değerli bir eserdir. Kitapta sunulan her tahlil, değerlendirme ve örnekler ile birlikte tüm özellikleriyle uluslararası ilişkilerde coğrafyayı bir gerçek olarak kabul ettiriyor. Okurken oldukça keyif veren analizleri, sizleri şaşırtacak ve etkileyecek Spykman ön görüşleri, özellikle coğrafyacıların dikkatini çekeceği haritalama metodolojisiyle, dış politika, güvenlik ,güç dengesi, coğrafya gibi argümanlar ışığında yapılan değerlendirmeler ile birlikte bütün beklentilerin karşılığı veriliyor. Bu bağlamda Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler, jeopolitik ve Strateji gibi alanlarda ki araştırmacılar, akademisyenler, öğrenciler için başucu eseri niteliği taşıyor.